

Vinsten av att satsa på unga som lämnar samhällsvård

SOS Barnbyars slutsatser och
rekommendationer

SOS Barnbyars läges- beskrivning av unga som lämnar samhällsvård

I den här rapporten har SOS Barnbyar låtit räkna på vilken vinst samhället kan göra genom att ge eftervård för unga som lämnar samhällsvård. Rapporten är uppdelad i två separata delar. I del 1 presenteras SOS Barnbyars slutsatser. I del 2 kan du som är intresserad ta del av den metodik och de beräkningar som ligger till grund för SOS Barnbyars slutsatser.

Enligt Socialstyrelsens statistik från 2022 om socialtjänstinsatser till barn och unga placeras varje år mellan 25 000 och 30 000 barn och unga i Sverige i samhällsvård. Med samhällsvård menas familjehem, stödboenden och HVB-hem eller SiS-hem. Barn kan placeras i samhällsvård på grund av brister i omsorgen eller att det finns missförhållanden i hemmet (som till exempel våld och missbruk). Men de kan också placeras på grund av eget skadligt beteende. Placering ska endast ske om det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas. Beslut om samhällsvård fattas av socialnämnden och verkställs av socialtjänsten. Att placera ett barn i samhällsvård är med andra ord ett stort ingrepp i barnets och dess familjs liv. När det sker tar samhället på sig ett ansvar som kan liknas vid ett föräldraansvar. Trots det finns det i Sverige idag inga tydliga regler eller enhetlig praxis om hur kommunerna ska ta hand om den här gruppen unga den dag samhällsvården upphör.

Situationen för unga som lämnar samhällsvård är med andra ord oförutsägbar och ofta problematisk. Det stöd, så kallad eftervård, de får efter en avslutad placering beror idag på vilken kommun de har turen – eller oturen att växa upp i.¹

Många unga som varit samhällsplacerade har tidigt i sitt liv upplevt någon form av trauma, till exempel fysisk eller psykisk misshandel och vanvård. Det traumat följer dem inte sällan genom livet och resulterar i arbetslöshet, hemlöshet, ohälsa och kriminalitet samt ett stort känslomässigt lidande hos individen. Men med en bättre eftervård skulle den här onda cirkeln kunna brytas och det skulle dessutom vara finansiellt lönsamt för samhället. Det är mot den här bakgrunden som SOS Barnbyar ger ut *Vinsten av att satsa på unga som lämnar samhällsvård*.

SOS Barnbyar slår fast att eftervård inte bara förbättrar de ungas psykiska och fysiska välmående, utan också är mycket lönsamt för samhället. Att satsa på eftervård ger en Social Return on Investment (SROI) på 3:1.² Med andra ord, för varje investerad krona i eftervård får samhället tre kronor tillbaka. Genom en relativt enkel och lagstadgad eftervård visar den här rapporten att det går att både stötta tusentals ungdomar och samtidigt:

- generera skatteintäkter
- minska samhällskostnader

Sverige är dessutom det enda nordiska land som inte har lagstiftat om att eftervård ska ges. Det har lett till att några kommuner i Sverige erbjuder viss eftervård, men stödet som ges ser mycket olika ut. SOS Barnbyar menar att det är en konsekvens av hur den svenska socialtjänstlagen är utformad. Den lämnar utrymme för att tillhandahålla eftervård, men den kräver inte det. Två statliga utredningar (SOU 2015:71 *Barns och ungas rätt vid tvångsvård* och SOU 2023:66 *För barn och unga i samhällsvård*) har oberoende av varandra slagit fast samma sak: **bristen på eftervård beror huvudsakligen på att lagen inte kräver att eftervård ska ges.** Tyvärr, finns den otydligheten kvar efter att den nya socialtjänstlagen trädde i kraft den 1 juli 2025. SOS Barnbyar har inte kunnat utröna varför regeringar av olika partikonstellationer återkommande valt att inte gå vidare med de utredda lagförslagen.

Rapporten *Global Report on Children's Care and Protection 2024*, med ny global forskning från SOS Barnbyar, visar på orsakerna till att ett barn skiljs från sin familj och vad det får för konsekvenser. Rapporten visar att anledningen till familjesplittring är en förödande kombination av faktorer. Kort sagt, det handlar om det som sker i varje enskild familj, i samhället i stort och hur det fungerar på strukturell nivå, till exempel hur myndigheter och institutioner samverkar.

SOS Barnbyar har sedan 2017 drivit programverksamhet i Sverige. Bland annat verksamhet som går ut på att stötta unga vuxna som lämnar samhällsvård. I ungdomsprogrammet *På egna ben* ges stöd till de som tidigare skiljts från sina föräldrar och nu ska ge sig ut i vuxenlivet. Huvudsakligen handlar det stödet om att vara den trygga vuxna person som inte finns i de ungas liv. Praktiskt går arbetet ut på att få ungdomarna att avsluta gymnasiet eller påbörja andra studier, komma i arbete, hitta en bostad och att navigera bland myndigheter eller hitta rätt i vården. Många av de som lämnar samhällsvård lider både av psykisk och fysisk ohälsa. Inte sällan är de deprimerade eller har posttraumatiskt stressyndrom (PTSD), som en konsekvens av vad de upplevt som barn och ibland också under placering. SOS Barnbyar har upprepade gånger genom poddar (*På egna ben*) och rapporter (*Hur bra förälder är kommunen?* och *Glappet*), visat på det lidande som finns hos den här gruppen unga.

Scanna QR-koden för att läsa rapporten *Glappet*

[Eller klicka här](#)

Den här rapporten skiljer sig från SOS Barnbyars tidigare arbete genom att den inte bara belyser det känslomässiga lidandet hos unga i denna grupp, utan också visar samhällets ekonomiska kostnader för att inte stödja dem.

Vinsten av att satsa på unga som lämnar samhällsvård har tagits fram för att få till stånd en förändring för alla de unga som lämnar samhällsvården varje år. SOS Barnbyars förhoppning är att rapporten kan bli startpunkt för en förbättring för den här gruppen.

Scanna QR-koden för att läsa rapporten *Hur bra förälder är kommunen?*

[Eller klicka här](#)

Scanna QR-koden för att lyssna på podden *På egna ben*

[Eller klicka här](#)

SOS Barnbyars rekommendationer och slutsatser

Mot bakgrund av den här lägesbeskrivningen uppmanar SOS Barnbyar regeringen att omedelbart ta följande steg:

Skriv in kravet på eftervård i socialtjänstlagstiftningen. Lagen behöver innehålla skrivingar som möjliggör:

- Ett likvärdigt och strukturerat behovsprövat eftervårdsstöd i kommunal regi upp till 25 års ålder.
- Att en ung person efter behovsprövning ska kunna få bo kvar i ett familjehem fram till 23 års ålder.
- Att den dåliga tandhälsa som de som varit i samhällsvård ofta har förbättras.
- Att möjligheten till att efter behovsprövning få bo kvar på stödboende förlängs från 21 till 23 års ålder.

Ge i uppdrag åt Socialstyrelsen att ta fram nya nationella riktlinjer om eftervård, så att kommunernas arbete med eftervård blir likvärdigt över landet.

Låt lämplig myndighet kontinuerligt utvärdera kommunernas arbete med eftervård för att ta fram de mest effektiva och framgångsrika metoderna.

Ge Socialstyrelsen i uppdrag att samla in data och information om unga som lämnar samhällsvård, till exempel statistik baserat på födelseår.

I avvaktan på lagstiftning ge ett riktat statsbidrag till Sveriges kommuner för att möjliggöra ett strukturerat och likvärdigt eftervårdsstöd.

Noter

¹ Eftervård är ett samlingsnamn för det stöd som socialtjänsten kan erbjuda när ett barn eller en ung person lämnar samhällsvård. Eftervård kan till exempel vara stöd med fortsatta studier och arbete eller hjälp med bostad.

² SROI är ett sätt att mäta de sociala och ekonomiska fördelarna med en investering. Enkelt uttryckt visar SROI hur mycket samhällsnytta som genereras för varje krona som investeras i ett program eller en insats. Ett SROI på 3:1 betyder alltså att för varje investerad krona, genereras tre kronor i samhällsnytta.

Rapportförfattare för SOS Barnbyar:
Cecilia Lindblad Wergeni

September 2025

